

Näyttötutkinnon perusteet

**ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN
ERIKOISAMMATTITUTKINTO
2006**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

18/011/2006

**Velvoittavana
noudatettava**

Päivämäärä **6.4.2006**

Voimassaoloaika
1.5.2006 alkaen toistaiseksi

Säännökset, joihin toimivalta
Määräyksen antamiseen perustuu
L 631/1998 13 § 2 mom

Kumoaa määräyksen nro
Muuttaa määräystä nro

ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN ERIKOISAMMATTITUTKINNON PERUSTEET

Opetushallitus on päättänyt Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinnon perusteista, joita on noudatettava 1.5.2006 lukien toistaiseksi.

Tutkintoon tai sen osaan valmistavan koulutuksen järjestäjän on laadittava ja hyväksyttävä koulutusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty. Ammattitaidon näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta.

Tutkintotoimikunta, tutkinnon järjestäjä ja koulutuksen järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä.

Pääjohtaja

Kirsi Lindroos

Ylitarkastaja

Hanna Ketonen

SISÄLLYSLUETTELO

1	Luku	
	NÄYTTÖTUTKINTOJEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET	7
	1 § Näyttötutkinnot	7
	2 § Näyttötutkintoihin valmistava koulutus	7
	3 § Ammattitaidon osoittamistapojen ja tutkintasuoritusten arvioinnin yleiset perusteet	7
2	Luku	
	ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN ERIKOISAMMATTI- TUTKINNON MUODOSTUMINEN	8
	1 § Tutkinnon osat	8
3	Luku	
	ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN ERIKOISAMMATTITUTKINNOSSA VAADITTAVA	
	AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET	9
	1 § Romanien aseman ja kulttuurin edistäminen	9
	a) Ammattitaitovaatimukset	9
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	9
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	10
	2 § Romanikulttuurin ohjaajan vaativat asiantuntijatehtävät ja kansainvälinen romanityö	11
	a) Ammattitaitovaatimukset	11
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	11
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	12
	3 § Romanikulttuurin ohjaajan romanikielen vaativat taidot	13
	a) Ammattitaitovaatimukset	13
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	13
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	14
	4 § Romani- tai monikulttuurihankkeen hallinto ja toteuttaminen	15
	a) Ammattitaitovaatimukset	15
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	15
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	16
	5 § Romanikulttuuriproduktion toteuttaminen	16
	a) Ammattitaitovaatimukset	16
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	16
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	17
	6 § Yrittäjäyys	17
	a) Ammattitaitovaatimukset	17

	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	17
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	19
Liite 1	Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinnon ammatinkuvaus	21
Liite 2	Romaneja koskevia oikeuslähteitä	22

NÄYTTÖTUTKINTOJEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

1 § Näyttötutkinnot

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että osaaminen voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä.

Näyttötutkinnot ovat rakenteeltaan modulaarisia. Ne muodostuvat työelämästä ja sen kehittymistarpeista johdetuista tehtäväkokonaisuuksista, joille on ominaista toiminnallisen ja tiedollisen perustan yhteisyys, ammattitaidon monipuolisuus sekä työprosessin ja sen tulosten yhdentyminen. Tutkinnon osa muodostaa ammatti-pätevyyyden osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi ja arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Näytöt järjestetään ja suoritetaan joustavasti tutkinnon osa kerrallaan. Koko tutkinnon sijasta tavoitteena voi olla myös tietyn tai tiettyjen tutkinnon osien suorittaminen.

Ammattitaitovaatimusten kuvauksen perustana on pätevyystyyppitys, jonka katsotaan parhaiten soveltuvan ammattialalle. Kuvauksessa keskitytään ammatin ydintoimintojen vaatimuksiin, toimintaprosessien hallintaan ja laaja-alaiseen ammattikäytäntöön. Vaatimukset kattavat myös työelämässä tarvittavan kielitaidon ja sosiaaliset valmiudet.

2 § Näyttötutkintoihin valmistava koulutus

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei muodollisesti voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin erilaisen valmistavan koulutuksen yhteydessä.

Valmistavan koulutuksen järjestäjän tulee vahvistaa opetussuunnitelma tutkin-tojen perusteiden mukaisesti. Koulutus ja siihen sisältyvät näytöt on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän velvollisuutena on järjestää näytöt osana valmistavaa koulutusta. Opiskelijan velvollisuutena on osallistua näyttöihin osana opintojaan.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavaan perustutkintoon sisältyvät yhteiset opinnot eivät ole pakollisia koulutuksessa, joka valmistaa näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon. Niiden tavoitteet tulee ottaa kuitenkin soveltuvin osin huomioon opetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestämisessä.

3 § Ammattitaidon osoittamistapojen ja tutkintosuoritusten arvioinnin yleiset perusteet

---

Näyttöjen arviointi edellyttää järjestelmällistä aineiston keräämistä, päätöksentekoa ja dokumentointia tutkinnon suorittajan ammatillisista ja työtoimintavalmiuksista suhteessa tutkinnon perusteissa määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin ja arvioin-

tikriteereihin. Arvioinnin painopisteen tulee olla tekemisessä ja työssä toimimisessa. Taito tai osaaminen on arvioitava pääsääntöisesti suoraan vastaavasta työtoiminnasta.

Näyttöympäristön tulee olla todellinen tai mahdollisimman realistinen. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä kuten havainnointia, haastatteluja, kyselyjä, aikaisempia dokumentoituja näyttöjä sekä itse- ja ryhmäarviointia. Näytöt tulee järjestää tutkinnon osittain siten, että niissä voidaan arvioida ammatinhallinnan kannalta keskeisten tavoitteiden saavuttamista.

Arvioinnin kohteilla ilmaistaan osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota. Huomio tulee kiinnittää ydintaitoihin, työn perustana olevan tiedon hallintaan, työmenetelmien, työvälineiden ja materiaalien hallintaan sekä työprosessin hallintaan. Sekä arvioinnin kohteet että kriteerit johdetaan vastaavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteisiin perustuvat arviointikriteerit kuvaavat ja täsmentävät eritasoisia suorituksia. Kriteereillä ilmaistaan kynnykset, joiden avulla erotellaan eritasoiset suoritukset.

2 Luku

ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN ERIKOISAMMATTITUTKINNON MUODOSTUMINEN

1 § Tutkinnon osat

Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinto muodostuu yhdestä pakollisesta ja neljästä vaihtoehtoisesta tutkinnon osasta, joista on valittava yksi (1). Tutkinto on valmis kun vaaditut kaksi tutkinnon osaa on suoritettu hyväksytysti.

Tutkinnon suorittaja voi lisäksi vapaasti liittää tutkintoonsa osan, joka on yrittäjäyys (6).

KAIKILLE PAKOLLINEN TUTKINNON OSA

1 § Romanien aseman ja kulttuurin edistäminen

VAIHTOEHTOISET TUTKINNON OSAT (valitaan yksi)

2 § Romanikulttuurin ohjaajan vaativat asiantuntijatehtävät ja kansainvälinen romanityö	3 § Romanikulttuurin ohjaajan romanikielen vaativat taidot
4 § Romani- tai monikulttuuri-hankkeen hallinto ja toteuttaminen	5 § Romanikulttuuriproduktion toteuttaminen

VAPAASTI VALITTAVA TUTKINNON OSA

6 § Yrittäjäyys

3 Luku

ROMANIKULTTUURIN OHJAAJAN ERIKOISAMMATTITUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET

KAIKILLE PAKOLLINEN TUTKINNON OSA

1 § Romanien aseman ja kulttuurin edistäminen

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
Tutkinnon osan suorittaja tuntee syvästi romanien kulttuuria ja historiaa sekä vähemmistöaseman oikeudellisen perustan.	Romanikulttuurin syvälinen tuntemus ja asiantuntijataidot Tutkinnon osan suorittaja <ul style="list-style-type: none"> • on perehtynyt syvästi romanien yhteiskunnalliseen asemaan, historiaan, perinteeseen ja osaa käsitellä tätä tietoa kirjallisesti ja suullisesti • tuntee vähemmistöaseman lainsäädännöllisen perustan • osaa analysoida ja perustella romanikulttuurin, kielen ja vähemmistöaseman edistämistä erilaisissa yhteyksissä

	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää eri romanikulttuurien välillä olevan ajallisia, alueellisia ja maantieteellisiä eroavaisuuksia (esimerkiksi elinkeinossa, kielessä, tapakulttuurissa, arvoissa).
Tutkinnon osan suorittaja tuntee yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän toimintaa.	<p>Yhteiskuntasuhteiden tuntemus</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee poliittista järjestelmää ja hallintoa sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoita ja toimintaa • osaa sijoittaa romanien yhteiskunnallisen aseman osaksi laajempaa kokonaisuutta • osaa hyödyntää suomalaisen yhteiskunnan rakenteita ja vaikuttamisen väyliä.
Tutkinnon osan suorittaja tuntee romanien kielen aseman ja romanikielen merkityksen romaniyhteisölle.	<p>Romanikielen edistäminen</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee romanikielen aseman romaniyhteisössä sekä suomalaisessa yhteiskunnassa • ymmärtää kielen merkityksen yksilön ja yhteisön identiteetin kannalta • tuntee romanikielen kehittämiseen ja tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä • kykenee toimimaan romanikielen elvyttämisen puolesta.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osa suoritetaan ennakkoon laaditun ja hyväksytyyn näyttösuunnitelman mukaisesti. Romanikielen ohjaustaitoja tutkinnon suorittaja osoittaa käytännön työprosessissa.

Arviointi suoritetaan kolmikantaisesti työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan asiantuntijoiden yhteistyönä. Olennainen osa arviointia on tutkinnon suorittajan tekemä itsearviointi. Arvioidut suoritukset kirjataan ja tutkinnon suorittajalle annetaan palaute arvioinnin jälkeen.

Tämä tutkinnon osa voidaan näyttää yhdessä valinnaisen tutkinnon osan kanssa, mutta molemmat tutkinnon osat tulee kuitenkin arvioida erikseen.

2 § Romanikulttuurin ohjaajan vaativat asiantuntijatehtävät ja kansainvälinen romanityö

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee merkittävimmät vähemmistöjen asemaa edistävät kansalliset ja kansainväliset organisaatiot. Hän tuntee vähemmistökysymysten edistämisen ja vaikuttamisen keinoja.</p>	<p>Vähemmistöpolitiikan tuntemus Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää vähemmistöjen asemaa edistävien toimijoiden (esimerkiksi vähemmistövaltuutetut ja asiamiehet, viralliset organisaatiot, kansalaisjärjestöt, kansainväliset järjestöt, kirkot) vaikuttamismahdollisuudet, muodot ja toimivallan rajat • tuntee monipuolisesti keinoja toimia romanien aseman edistämiseksi.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa vastata vaativista asiantuntijatehtävistä.</p>	<p>Asiantuntijavaikuttamisen taidot Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää asiantuntijan roolin ja vastuun romaneja koskevan tiedon välittäjänä • tuntee romaneihin liittyviä tärkeimpiä kansallisia ja kansainvälisiä oikeuslähteitä ja osaa soveltaa niitä työssään • osaa käsitellä analyttisesti vähemmistökulttuurin ylläpitämisen ja edistämisen tavoitteita ja sijoittaa niitä laajempaan viitekehykseen • osaa laatia esityksiä, aloitteita ja muistioita erilaisiin tarkoituksiin ja hakea niille kannatusta • pystyy perustelemaan esityksissään rahoituksen, kehittämistyön tai muun aktiivisen toimenpiteen tarpeen • osaa laatia muistioita ja raportteja sisällyttäen niihin tiedontarpeen kannalta olennaisen tiedon • osaa toimia vuorovaikutteisesti muiden toimijoiden kanssa.

<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee kansainvälistä romanityötä ja osaa toimia kansainvälisessä toimintaympäristössä.</p>	<p>Kansainvälinen romanityö Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee romanien asemaa Euroopassa ja romanien historiaa • tuntee pääpiirteittäin suurimpia romaniryhmiä ja tiedostaa muiden maanosien romanivähemmistöjä • tuntee romanien asemaan liittyvät erityiskysymykset Euroopan laajuisesti • tuntee pääpiirteittäin kansainvälisiä järjestöjä (EU, EN, ETYJ, YK) ja pystyy hyödyntämään niiden tuntemusta toiminnassaan • kykenee luomaan yhteyksiä kansainvälisiin toimijoihin • on valmiuksia toimia kansainvälisessä ympäristössä (esimerkiksi työryhmä, kokous, työpaikka, yhteistyöryhmä).
<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee monenkeskisen yhteistyön toimintatapoja ja periaatteita.</p>	<p>Monenkeskisen yhteistyön tuntemus Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää monenkeskisen yhteistyön perustuvan eri alojen, ammattikuntien, kulttuurien ja näkökulmien yhteensovittamiselle • kantaa vastuun omasta osallistumisestaan ja tehtävistään • arvostaa omaa ja muiden toimijoiden asiantuntijuutta • kykenee analysoimaan kokonaisuutta eri näkökulmista • osaa tehdä kompromisseja • osaa edistää omalla toiminnallaan yhdenvertaisuutta romaniväestön keskuudessa, pääväestössä ja muissa vähemmistökulttuureissa.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osa suoritetaan ennakkoon laaditun ja hyväksytyt näyttösuunnitelman mukaisesti. Romanikielen ohjaustaitoja tutkinnon suorittaja osoittaa käytännön työprosessissa.

Arviointi suoritetaan kolmikantaisesti työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan asiantuntijoiden yhteistyönä. Olennainen osa arviointia on tutkinnon suorit-

tajan tekemä itsearviointi. Arvioidut suoritukset kirjataan ja tutkinnon suorittajalle annetaan palaute arvioinnin jälkeen.

Tämä tutkinnon osa voidaan näyttää yhdessä pakollisen tutkinnon osan kanssa, mutta molemmat tutkinnon osat tulee kuitenkin arvioida erikseen.

3 § Romanikulttuurin ohjaajan romanikielen vaativat taidot

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee vähemmistökielistä säädettyä lainsäädäntöä. Hän tuntee romanikielen tutkimustyötä, etenkin Suomessa.</p>	<p>Kielilainsäädännön ja romanikielen tutkimustyön tuntemus Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee lainsäädännön tarjoamia mahdollisuuksia vähemmistökielten ylläpitämiseen ja kehittämiseen • kykenee toimimaan romanikielen asemaa edistävällä tavalla • ymmärtää vähemmistökielten ja -kulttuurien sekä valtakielten ja -kulttuurien keskinäistä suhdetta ja vuorovaikutusta • on tietoinen Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa toimivan romanikielen lautakunnan työskentelystä ja tutkijoiden työstä sekä olemassa olevasta kirjallisuudesta.
<p>Tutkinnon osan suorittaja kykenee ilmaisemaan itseään sujuvasti romanikielillä sekä puhumalla että kirjoittamalla. Hän kykenee ohjaamaan eritasoisia kieliryhmiä.</p>	<p>Romanikielen ohjaustaidot Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hallitsee romanikielen puhuttua ja kirjoitettua kirjakieltä • tuntee valtakunnalliset perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteiden taso-vaatimukset • tietää kielen ohjaamisen periaatteita ja arviointitapoja • osaa ohjata kieliryhmiä motivoivasti ja suunnitelmallisesti • osaa arvioida ohjattavien lähtötason ja kykenee ohjaamaan heitä yksilöllisesti romanikielen opiskelussa.

<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee käytössä olevan romanikielisen oppimateriaalin.</p>	<p>Romanikielisen oppimateriaalin tuntemus</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa hyödyntää ja soveltaa olemassa olevaa oppimateriaalia (kuten kalvot, videot, cd-ohjelmat, nauhoitteet) • osaa valmistella täydentävää aineistoa ohjaamisen tueksi.
<p>Tutkinnon osan suorittaja hallitsee ohjaamisen välttämättömät kuratiiviset taidot.</p>	<p>Kuratiiviset taidot</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • pystyy huomioimaan ohjattavien yksilölliset tarpeet opintojen ohjaamisessa ja ohjaamaan tarvittaessa edelleen erikoistuneempaan lisäohjaukseen • osaa antaa oppilaalle sosiaalista tukea yksilöllisten tarpeiden mukaan.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osa suoritetaan ennakkoon laaditun ja hyväksytyt näyttösuunnitelman mukaisesti. Romanikielen ohjaustaitoja tutkinnon suorittaja osoittaa käytännön työprosessissa.

Tutkinnon osan suorittaja osoittaa romanikielen taitoaan ilmaisemalla ajatuksiaan romanikielellä ja keskustelemalla romanikielen taitajien kanssa. Ohjaustilanteessa hän käyttää romanikieltä. Kirjallisen romanikielen taitonsa hän osoittaa tuottamalla romanikielistä asiatekstiä tai valmistelemalla ohjausmateriaalia.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota tutkinnon suorittajan kykyyn käyttää romanikielen taitoaan keskustelussa, ohjaustilanteessa sekä kirjallisissa tuotoksissa. Samalla voidaan arvioida hänen kykyään hahmottaa romanikielen nykyhetken asema.

Arviointi suoritetaan kolmikantaisesti työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan asiantuntijoiden yhteistyönä. Olennainen osa arviointia on tutkinnon suorittajan tekemä itsearviointi. Arvioidut suoritukset kirjataan ja tutkinnon suorittajalle annetaan palaute arvioinnin jälkeen.

Tämä tutkinnon osa voidaan näyttää yhdessä pakollisen tutkinnon osan kanssa, mutta molemmat tutkinnon osat tulee kuitenkin arvioida erikseen.

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa arvioida tapauskohtaisesti hanke- muotoisuuden sopivuuden romanien tai muiden vähemmistöjen aseman, kielen ja kulttuurin edistämiseksi ja kehittämiseksi.</p>	<p>Hanketoiminnan soveltuvuuden arviointi Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää hankkeiden pyrkivän kehittämään uusia ja mallinnettavissa olevia toimintatapoja • ymmärtää hankkeiden väliaikaisen luonteen • ymmärtää milloin hankkeistaminen on soveltuva tapa edistää ja kehittää romanien asemaa, kieltä tai kulttuuria.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa toimia hankkeen vastuutehtävissä (esimerkiksi projektipäällikkö, projekti- koordinaattori, suunnittelija).</p>	<p>Romanikulttuurin ohjaajan hankehallintataidot Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa ideoida ja suunnitella romanien asemaa, kieltä ja kulttuuria edistävän hankkeen • osaa etsiä yhteistyökumppaneita hankkeen toteuttamiseksi • osaa ylläpitää ja luoda verkostosuhteita • osaa hallinnoida hankekokonaisuutta • tuntee esimerkiksi kansallisia ja EU:n rahoituslähteitä ja -periaatteita • tuntee rahoituksen hallinnointiin liittyviä asioita (ottaa huomioon hallinto- ja henkilöstökulut, omavastuuosuudet, kilpailutussäännökset, alihankintasopimukset jne.) • osaa toimia ja koordinoita hanketta monen toimijan ja yhteistyötahon kesken • hallitsee hankkeen käytännön toteuttamiseen liittyviä asioita (tehtävien delegoiminen, aikataulussa pysyminen, muuttuvien tekijöiden tiedostaminen) • osaa raportoida hankkeen eri vaiheet ohjeiden mukaan

	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää tiedotuksen merkityksen osana hankkeen toteutusta sen eri vaiheissa • osaa mallintaa hankkeista saatavia tuloksia.
--	--

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osa suoritetaan ennakoon laaditun ja hyväksytyt näyttösuunnitelman mukaisesti. Tutkinnon suorittaja osoittaa hankkeen hallinto- ja toteuttamistaitoja käytännön työprosessissa.

Arviointi suoritetaan kolmikantaisesti työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan asiantuntijoiden yhteistyönä. Olennainen osa arviointia on tutkinnon suorittajan tekemä itsearviointi. Arvioidut suoritukset kirjataan ja tutkinnon suorittajalle annetaan palaute arvioinnin jälkeen.

Tämä tutkinnon osa voidaan näyttää yhdessä pakollisen tutkinnon osan kanssa, mutta molemmat tutkinnon osat tulee kuitenkin arvioida erikseen.

5 § Romanikulttuuriproduktion toteuttaminen

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa ideoida, suunnitella ja toteuttaa romanikulttuuriin tai -taiteeseen liittyvän tuotteen kuten taide-näyttelyn, tapahtuman, painotuotteen, kampanjan, luento- tai koulutusohjelman.</p>	<p>Romanikulttuuriproduktion toteuttaminen</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • pystyy ideoimaan toteuttamis-kelpoisen ja kiinnostavan kulttuuriproduktion • pystyy kokoamaan kulttuuriproduktion toteuttamisesta kiinnostuneen ja sen toteuttamiseen sitoutuvan tiimin • osaa yhteistyössä laatia suunnitelman kulttuuriproduktion toteuttamiseksi • pystyy laatimaan realistisen talousarvion produktiolle • tuntee keinoja hankkia julkista ja yksityistä rahoitusta tuotteen toteuttamiseksi • osaa ennakoida tuotteen mittasuhteen, järjestelyjen edellyttämän työmäärän ja tarvittavan ajan ottaen huomioon henkilö- ja talousresurssit • osaa organisoida tuotteen tiedottamisen, markkinoinnin sekä selvittää

	tarvittavat luvat, maksut ja turvallisuusvaatimukset <ul style="list-style-type: none"> • toimii joustavasti ja vuorovaikutteisesti muiden toimijoiden kanssa • huolehtii produktion talousarvioissa ja aikataulussa pysymisestä • osaa dokumentoida ja arvioida toiminnan eri vaiheita.
--	---

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osa suoritetaan ennakkoon laaditun ja hyväksytyt näyttösuunnitelman mukaan todellisissa työprosesseissa. Tutkinnon suorittaja kantaa olennaiselta osalta vastuun kulttuuriproduktion suunnittelusta ja toteutuksesta toimien hyvässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Produktion tulee olla riittävän laaja ja monipuolinen, jotta arvioinnin kohteet ja kriteerit voidaan katsoa täytetyiksi.

Näyttö dokumentoidaan näyttökansiolla, johon sisällytetään produktion suunnittelua, toteuttamista ja arviointia kuvaava olennainen aineisto, produktion talous-suunnitteluun liittyvä aineisto, tiedotteet, mainokset ja lehtiartikkelit yms.

Arviointi suoritetaan kolmikantaisesti työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan edustajien yhteistyönä. Olennainen osa arviointia on tutkinnon suorittajan tekemä itsearviointi. Tutkinnon suorittajalle annetaan kirjallinen palaute arvioinnin jälkeen.

Tämä tutkinnon osa voidaan näyttää yhdessä pakollisen tutkinnon osan kanssa, mutta molemmat tutkinnon osat tulee kuitenkin arvioida erikseen.

6 § Yrittäjyys

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit edellyttävät seuraavia asioita:

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
Tutkinnon osan suorittaja osaa arvioida henkilökohtaisia mahdollisuuksiaan ja valmiuksiaan toimia mahdollisesti alan yrittäjänä.	Omien yrittäjävalmiuksien arviointi Tutkinnon osan suorittaja <ul style="list-style-type: none"> • tietää, millaiset henkilökohtaiset valmiudet tukevat yrittäjänä menestymistä ja pystyy tältä pohjalta erittelemään arvojaan sekä arviomaan omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä

	<ul style="list-style-type: none"> • osaa laatia itselleen asiantuntijoiden opastuksella kehitymissuunnitelman yrittäjänä toimimiseksi.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa tarkastella alaa ja sen tarjoamia yritystoiminnan käynnistämisen ja kehittämisen mahdollisuuksia ja riskejä.</p>	<p>Yrityksen toimintaedellytysten selvittäminen</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tutustunut toimialaan niin, että osaa tarkastella sen tulevaisuuden näkymien ja kehityksen sekä markkinoiden mahdollisuuksia oman yritystoiminnan käynnistämisen kannalta • osaa tarkastella oman mahdollisen yrityksensä toiminnan tuloksellisuutta ja kannattavuutta eli elättääkö yritys • on selvillä yrittäjän toiminnan vastuista ja velvoitteista.
<p>Tutkinnon osan suorittaja tuntee erilaisia yritystoiminnan aloitustapoja ja -muotoja ja osaa kehittää karkean liikeidean omalle yritykselleen.</p>	<p>Liikeidean laadinta</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa vertailla vaihtoehtoisia tapoja käynnistää yritystoimintaa, koska tuntee yleisimmät Suomessa käytetyt ratkaisut, mm. yritystoiminnan muodot, aloittamisoperaatiot sekä vastuut ja riskit ja osaa keskustella asiantuntijoiden kanssa oman mahdollisen yritystoimintansa vaihtoehtoista • osaa yhdessä asiantuntijoiden kanssa kehittää yritykselleen karkean liikeidean ja tietää, millaisia taloudellisia, tuotannollisia ja henkisiä resursseja mahdollisen yritystoiminnan aloittaminen vaatii • osaa asiantuntijoiden kanssa arvioida yritysideoita onnistumisen mahdollisuuksia.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa luoda asiakas- ja verkostosuhteita.</p>	<p>Asiakas- ja verkostosuhteiden luominen</p> <p>Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa pohtia vaihtoehtoja ja mahdol-

	<p>lisuuksien mukaan rakentaa yrityksen jatkuvuuden kannalta merkittäviä asiakas-, toimittaja- ja muita verkostosuhteita</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa hahmotella em. verkostokumppanien kanssa sopimuksia asiantuntijapalveluja hyödyntäen.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa toimia yritystoiminnan talouden tärkeimpiä periaatteita noudattaen.</p>	<p>Taloudellinen toiminta Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa valita yrityksen kannattavuuteen vaikuttavia toimenpiteitä ja hinnoitella palveluja myös markkinälähtöiset tekijät huomioiden • osaa tulkita yrityksen tilinpäätöstä pääomien, varallisuuden, maksukyvyyn ja tuloksen suhteen sekä pohtia taloudellisen toiminnan kehittämismahdollisuuksia tarvittaessa yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa • osaa laatia yritykselleen karkean tulosenusteen ja hankkia asiantuntijapalveluja verotuskysymysten ratkaisemiseen.
<p>Tutkinnon osan suorittaja osaa käyttää asiantuntijapalveluja.</p>	<p>Asiantuntijapalvelujen käyttö Tutkinnon osan suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa hakea yrityksen perustamisessa ja toiminnan eri vaiheissa tarvitsemaansa tietoa ja asiantuntijapalvelua.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tutkinnon osan suorittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittaja osaa arvioida omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä. Hän osaa tarkastella yritystoiminnan menestymisedellytyksiä, laatia mahdollisen yrityksensä toiminnalle liikeidean ja laskea, kannattaako ajateltu toiminta ja elättääkö se yrittäjän. Hän osaa hyödyntää erilaisia verkostoja ja asiantuntijapalveluita yritystoimintaa harkitessaan ja aloittaessaan.

Tutkinnon osan näyttönä toimii oman yrityksen alustava liikeidea täydennettynä toiminnan edellytyksiä ja riskejä kartoittavilla selvityksillä, tuotoksilla ja raporteilla sekä prosessin aikana tapahtunutta toimintaa kuvaavilla dokumenteilla. Näyttönä tulee myös olla tutkinnon suorittajan henkilökohtainen arvio ja kehittämissuunnitelma omista mahdollisuuksistaan ja valmiuksistaan toimia yrittäjänä.

Näyttöä syvennetään asiantuntijoiden kanssa käytävällä keskustelulla, jossa tarkennetaan ja täsmennetään yrittäjäksi aikovan valmiuksia tehdä ratkaisuja yritystoiminnan mahdollisesta aloittamisesta.

Arviointi suoritetaan elinkeinoelämän osapuolten, yrittäjyyden asiantuntijoiden ja koulutuksen edustajien yhteistyönä.

Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinnon ammatinkuvaus

Suomessa on noin 10 000 romanian, joilla on virallisesti tunnustettu vähemmistö-asema. Romanit ovat asuneet Suomessa jo 1500-luvulta lähtien, ja heillä on yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet Suomen kansalaisina. Suomen perustuslaissa on erikseen säädetty romanien ja muutamien muiden ryhmien oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Romanit ovat viime vuosikymmeninä tuoneet aktiivisesti esiin omaa kulttuuriaan, perinteitään sekä yhteiskunnallisia tavoitteitaan. Romanien oman osallistumisen ja vaikuttamisen lisääntyminen on luonut hallinnollisia ja järjestöpohjaisia rakenteita paikallisella, alueellisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla. Lisäksi erilaisista kansallisista ja kansainvälisistä hankkeista ja projekteista on tullut tavanomainen keino kehittää toimintamalleja huomioimaan romani- ja monikulttuurisuusnäkökulma eri sektoreilla. Nämä toiminnat ovat puolestaan tuottaneet romanikulttuuriin erikoistuneen monipuolisen ammattikunnan ja romaniasioihin keskittyneen moniulotteisen verkoston.

Suomen monikulttuuristuminen näkyy myös romanivähemmistöä koskevan asiantuntijatiedon tarpeen lisääntymisenä, johon romanikulttuurin ohjaajat voivat vastata. Romanikulttuurin ohjaajalla on erityisosaamisena kokonaisvaltaista tietoa omasta kulttuuristaan, jota tarvitaan tiedottamisessa, romanien aseman, kielen ja kulttuurin edistämässä, kulttuurin esittämis- ja tuotantoproduktioissa sekä yhteiskunnallisessa toiminnassa yleensä.

Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinto on yksi keino syventää ja osoittaa romaneihin liittyvän asiantuntijuuden, romanikielen, hankkeistamisen ja erilaisten tuotantojen osaamisen taitoja. Tutkinto tarjoaa ammattinimikkeen esimerkiksi julkisissa organisaatioissa, erilaisissa hankkeissa sekä kansallisissa että kansainvälisissä järjestöissä jo nyt vaativaakin romanityötä tekeville henkilöille. Lisäksi romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinto mahdollistaa erikoistumisalueen niille, joilla on jo jokin muu ammatillinen tutkinto, ja jotka työssään tarvitsevat syvempää romanikulttuurin tuntemusta.

Tutkinnon suorittanut kykenee toimimaan monipuolisesti verkostoituneissa yhteisöissä ja moniammatillisissa työryhmissä. Hän kykenee kohtaamaan ja käsittelemään romanikulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä ja haasteita. Hänellä on valmiudet kohdata työssään romaniasiakkaita, muista kulttuureista tulevia henkilöitä, viranomaisia sekä eri ammattiryhmien edustajia, koska hän tiedostaa eri ammattiryhmien tiedon tarpeen romanikulttuurista.

Tutkinnon suorittaneella on valmiudet toimia erilaisten organisaatioiden asiantuntija- tai toteuttavissa tehtävissä, jotka vaativat työtehtävien moniulotteista hallintaa sekä työyhteisössä toimimisen taitoja.

Valinnaiset tutkinnon osat mahdollistavat ammattitutkinnon suorittamisen yhdellä ammattialueella henkilökohtaisen kiinnostuksen, kokemuksen ja osaamisen mukaan.

Romaneja koskevia oikeuslähteitä

Kansallinen lainsäädäntö

- Perustuslaki: laki yhdenvertaisuudesta § 6; oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin § 17.3
- Rikoslaki § 11.9; syrjinnän kielto
- Henkilörekisterilaki § 6.2 kieltää etnisen alkuperän rekisteröinnin
- Asetus romaniasiain neuvottelukunnasta ja alueellisista romaniasiain neuvottelukunnista (1019/2003), 2004
- Yhdenvertaisuuslaki, 2004
- Laki vähemmistövaltuutetusta, 2001
- Oy Yleisradio Ab:sta annettu julkisia palveluja koskeva laki 1999: Laissa todetaan julkisten palvelujen tehtävänä olevan kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä sekä tuottaa palveluja saamen, romani- ja viittomakielellä sekä soveltuvin osin myös maan muille kieli-ryhmille. (Lakia julkisista palveluista ollaan uudistamassa.)
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskusta koskeva laki 1997: laitoksen tehtäviin tuli myös romanikielen tutkimus ja huolto. Vuoden 2003 alusta Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa toimii kaksi päätoimista romanikielen tutkijaa, joista toinen on romani.
- Päivähoitoasetuksen muutos 1995: lasten päivähoidossa annetussa laissa tarkoitettuja kasvatustavoitteita ovat myös romanien oman kielen ja kulttuurin tukeminen.
- Muutos koululakiin 1995: koulussa voidaan oppilaille opettaa romanikieltä äidinkielenä.
- Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen hallitusmuotoon syrjinnän kielto syntyperän perusteella. Samoin säädettiin romaniväestön oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.
- EU:n perusoikeuskirja, 2003
- EU:n syrjintädirektiivi 2000/43/EY

Keskeiset ihmisoikeussopimukset

Yhdistyneet kansakunnat

- Kansalaisyhteisö- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus sekä siihen liittyvä valinnainen pöytäkirja (1966). Sopimus voimaan Suomen osalta 1976.
- Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966). Sopimus voimaan Suomen osalta 1976.

- Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1970.
- Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1986.
- Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (1984).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1989.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1991.
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (1951).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1969.

Euroopan neuvosto

- Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (1959)
(niin kuin se on muutettuna 3, 5, 8, 11, 12, 13 lisäpöytäkirjalla).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1990.
- Eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (1987).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1991.
- Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (1961).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1998.
- Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (1995).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1998.
- Alueellisia ja vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992).
Sopimus voimaan Suomen osalta 1998.